

ته‌نگ‌ژهی سیاسی شیعه؛ شه‌قام به‌رام‌بهر شه‌قام

15-08-2022

نووسه‌ره‌گان

د. یاسین ته‌ها

کورت‌ه : ده‌رئه‌نجام و داهاتووی بنبه‌ستی سیاسی له عێراق

يەك رۇژ دواي ئەوھى كادىران و بىنكەي جەماوھىيە لايەنەكانى چوارچىۋەي ھاۋا ئاھەنگى شىيە (12 ى ئاب)، لە بەرامبەر مانگرتووان و خۇپپىشاندىرانى سەدر لە ئاۋچەي سەوز و دەورووبەرى تەلارى پەرلەمان، ھاتتە سەر شەقام، جارىكى دىكە موقتەدا سەدر بېيارىدا بەشىۋەيەكى بەفراوانتر پەنا بۇ شەقام و رېڭخستى "خۇپپىشاندىنى مليۋنى" ببات. ئەمەش بەھىۋاي ئەوھى كە گومانى ھاۋتايى و ھاۋئاستى ھەردوو جەمسەرە شىيەيەكە لە كارتى بەكارھىناتى شەقامدا بەلايەكدا بخت. ئەم پەنابردنى ھەردوو جەمسەرە ناكۆكەش بۇ شەقام، دەرئەنجام و دەرھاۋىشتەي بىنبەستى سىياسى و دەورووبەرى 10 مانگ كېشمەكېش و مەللىنئىيە بۇ يەكلايىكىردنەوھى ھاۋكېشەي ھۆكۈمەتى نۆپى عىراق. ھەروھە لە كاتېكىشدايە كە مەترسىيەكانى پېكدادانى چەكدارى بەرادەيەكى بەرچاۋ پاشەكشەي كىردوو، ئەۋپىش پاش ئەوھى لەسەرەتاي قەيرانەكەۋە زۇرچار ۋەك مەترسىيەكى گەۋرەي گرىمانەيى دەرەكەۋت.

رەۋتى سەدر و رېڭخستە سىياسىيەكەي (البنيان المرصوص) تەۋژمىكى عەقىدەي سىياسى ھەرەمىيە. خاۋەن بىنكەيەكى جەماوھىيە بەفراۋانى گۆپرايەلىشە و، بىنكەيەكى كى گەۋرەي جەماوھ و خۇپپىشاندىرى خۇپپىگەرمىشى لە پاپتەختدا ھەيە كە خەلىكى شارۋچەكى سەدرى بەغدان. لە بەرامبەرىشدا لايەنەكانى چوارچىۋەي ھاۋا ئاھەنگى زياتر نۆپتەرايەتى ئەو ھىزە شىيەنە دەكەن كە ئەزمونىيان لەسەر ھاتتە شەقام (جگە لە ھەكىم) كەمە. ھەروھە زياتر ئەۋانەن كە لە ناۋ دامودەزگاكانى دەۋلەتدان و دەچنەۋە سەر "چىنى نۆپەراست". ئەم جىاۋازىيەش بەرۋونى لە چالاكىيەكانى سەر شەقامى ھەردوو بەرەكەدا ديارە. بۇ نمونە لە كاتېكدا سەدرىيەكان گەلەرى بوون و سادەيى و خاكىبوونى زياتريان پۆۋە ديارە، ھەروھە خۇپپىشاندىن ۋەك تايەتمەندى خۇيان دەبىن، كەچى خۇپپىشاندىنەكانى چوارچىۋەي ھاۋا ئاھەنگى زياتر لە راھىنان و مەشى گروپە چەكدارەكان دەچىت، چۈنكە زۆرىنەيان ئەو كارمەندەنى ھەشى شەبىن كە لە نۆرەي بەجىھىناتى ئەركى سەربازى لىۋاكانيان لە مۆلەت و پشۋوى مائەۋەدان. ئەم چەكدارە گەنجانە كە جلوبەرگ و تەمەن و جموجوليان زۆر ھاۋشىۋەيە، لە كاتى ھوتاف كېشان و لەبەردەم زوۋمى كامىراكانىشدا خاۋەن دروشمى ھاۋبەش و يەكگرتوۋ نىن. ھەريەكەشيان دەچنەۋە سەر ستايىشكردى سەركردەي گروپەكەي خۇي. ھەشيانە ھىندە بە زۆرەملن ھاۋوۋە لىي تېكچوۋە ھاۋاردەكات "تەخىر بۇ عىراق" يان "بەلى بەلى بۇ كازمى"!

ناكرىت ئەو دابەشىۋونە سىياسىيەي ئىستاي ناۋمالى شىيە و ئەو جەمسەرگىرىيە لەسەر دەسەلات درووست بوۋە و پاشان پەپىۋەتەۋە بۇ شەقام، بەدەر لە پىكھاتە و سروۋىشتە كۆمەلىيەتتەيەكەي لايەنگران و بىنكە جەماوھىيەكەي ھەردوو جەمسەرەكە تەماشىا بىكرىت؛ شۆپىنكەۋتەكانى سەدر زياتر شىيە ھەزارەكان و چىنە پەراۋىزخاۋەكانى پارىزگاكانى باشۋور و شارى بەغدان. ئەم كۆتەلە مۇپپە شىيەيە لە سەردەمى باۋكى سەدرىشدا، ژمارەيەكى كەمىيان پارە و داھاتيان دەگەپشتە پادەي خومس و زەكات دان، ھەر لەبەر ئەۋە ھەندىكجار ۋەك تانەۋ تەشەر، رىكابەرەكانى (محمد صادق الصدر) پىيان گوتوۋە "مەرجەي ھەزارەكان". لە كاتېكدا ئەمە بۇ رەۋتەكە گىرەنتى كۆكردنەۋەي جەماوھىيەكى گۆپرايەل و بىزى و پىر خۇشە كە تەنيا چاۋەرىي فەرمان دەكات. لەبەرامبەرىشدا جىزىي دەۋەي مالىكى بۇ نمونە، نۆپتەرايەتى نۆخەي شىيەي قات لەبەر دەكات يان ئەو سوۋدەمەندەنى لە ھەردوو ۋىلايەتەكەي ناۋبراۋدا (2006_2014) بوۋنەتە خاۋەن پىنگە و بەرژەۋەندى لە دەزگاكانى دەۋلەت. بىنەمالى ھەكىمىش دەچنەۋە سەر "شىيەي ئەرىستۇكرات"، ئەم دوو لايەنەش ئەۋەي ھەيەنە ۋەبەرھىناتى لەسەر بىكەن بۇ خۇشەنى سەرشەقام، گەنجە چەكدارەكانى ھەشىد و كارمەندانى گروپەكانى كە ھەر دەجۋولئەۋە ئاشكرا دەبن. ئەو دوو جارەشى كە ھەۋلىيان داۋە جموجولى جەماوھىيە دروست بىكەن، زياتر بەلايى نامىشدا شكاۋەتەۋە تا خۇپپىشاندىن.

ھەردوو بەرە شىيەيەكە پىيانۋايە دەتۋان جەماوھىيە خۇيان كۆ بىكەنەۋە و ئىستاش لە ھەۋلى ئەۋەدان، بەلام لە دەرەۋەي ئەۋان زۆرىنەيەكى بىدەنگ ھەن كە يان بەشدارى ھەلئىزاردىنان نەكردوو، يان تىشرىنيە خۇپپىشاندىرەكانى پاران و بەشدارى و بۆچوۋنى ئەمانەش بە گىرگ تەماشىا دىكرىت بۇ ئەۋەي تاي تەرازۋوى ھىز لە نۆۋان ھەردوو جەمسەرەكەدا بە لايەكدا بخت. ھەلئەت لەبەر ئەۋەي موقتەدا سەدر بانگەشەكانى ياخيگەرەنەيە و جاروبار باسى گۆپىنى سىستەم دەكات و رەخنەي توندى لە دەسەلات ھەيە كە خۇي بەشىكى سەرەكى بوۋە تىيدا، چانسى زياترى ھەيە لەدەرەۋەي بازنى خۇي ھاۋسۇز كۆ بىكەنەۋە، بە بەراۋرد بە رىكابەرەكانى كە ھەلگىرى دروشمى پارىزگارى لە دەستۋور و دەۋلەتن. چۈنكە ئەۋە روۋنە كە بىزارى و تۈرەي جەماوھىيە لەم سىستەم و دەۋلەت لە بەرزىرىن ئاستىدايە، ھەر بەم ھۆيەشەۋە بەردەۋام رىژەي بەشدارى لە ھەلئىزاردەكان بەرەۋە پاشەكشە دەروات و دوو سالى بەر لەئىستاش راپەرىن و ياخيۋون لە دژى سىستەم و "كۆمارى 2003" بە كوشتارىكى گەۋرە سەركۈت كرا.

گومان زۆرە، كارتى شەقام كە ئىستا كارو كاردانەۋەيە، بىتۋانئىت مەللىنئىيە بەلايەكدا بخت، چۈنكە راستە شەقام و خۇپپىشاندىرى سەدرى پىرۋسەي چوارچىۋەي ھاۋا ئاھەنگىيان بۇ دانانى مەمەد شىيە سودانى لە سەۋكايەتى ۋەزىران پەكخست، بەلام جگە لە شەقام، كارتەكانى؛ چەك، پارە، قەزا، لە دەرەۋەي ئەۋانئىش راي مەرجەيەت و كاريگەرىي و نفوزى ئىران، رۆلى گىرنگىيان ھەيە لە ھاۋكېشەي ھۆكۈمەتى عىراقدا و لە دوو سالى رابردوۋىشدا ھەر ئەۋەي ھۆكۈمەتى عەبدولمەھدى كۆتايى پىن ھىنا، ھەر ئەۋەش نەيھىشت بەدەستەھىناتى زۆرىنەيە لە لايەن سەدرەۋە بەكسان بىيىت بە كۆنترۆلكردى تەۋاۋەتى دەسەلات!

بۇ سەدرىيەكان لە پاش كىشاندىنەۋەي فراكسىۋنەكەيان (73 كورسى) لەپەرلەمان و سوۋتاندنى كارتەكەيان لە دەسەلاتى ياسادانان،

بۆزاردەي ئەوتۇ ئەماوۋە جگە لە شەقام، بۇ ئەم رەوتە شىعەيە لە ئىستادا ھەموو كارت و گۆشارەكان ھەر دەچنەوۋە سەر شەقام، تا ئەوكاتەي چارەسەرئىكى مامناوۋەند لە دانوستانەكاندا دەردەكەوئىت، بەلام بۇ چوارچىوۋەي ھاوتاهەنگى ئالنگارى گەورە ئەوۋەيە بيسەلمىنن شەقام تەنھا مولكى سەدر نىيە، ھىچ نەبئەت ھەردوولا لەپووى جەماوۋەرييەوۋە ھاوتان. سەلماندى ئەمەش دەوۋەستىتە سەر گىمەكانى دىكەي يارى جوولاندنى بىنكە جەماوۋەرييەكانيان.